

REDENGEVENDE OMSCHRIJVING

TUE KUNSTWERKEN -

JAN DIJKER-VLOERMOZAÏEK

Datum aanwijzingsbesluit: -

Grondslag: Gemeentelijk monument overeenkomstig Erfgoedverordening Gemeente Eindhoven

Monumentnummer: -

BASISGEGEVENS	
Adres	De Lismortel ong.
Stadsdeel	Tongelre
Perceelnummer	TGR00, sectie D nummer 1365 (deels)
Categorie	Monumentale kunst (gebonden kunst)
Objectnummer	WK0029
Bouwjaar	1957
Architect	Samuel van Embden (campusarchitect TU/e)
Opdrachtgever	A. Wijffels, Technische Hogeschool te Eindhoven (TU/e)
Bouwstijl	Functionalisme
Naam gebouw	Paviljoengebouw (oorspronkelijk Provisorium)
Huidige functie	Paviljoen TU/e
Oorspronkelijke functie	Schoolgebouw TU/e
Kunstenaar	Jan Dijker
Titel	Vloermozaïek
Techniek	Scherfmozaïek in cement

BASISGEGEVENS	
Aard van de bescherming	Vloermozaïek. Het paviljoengebouw valt niet onder de bescherming.
Foto's	Ton Langenberg (d.d. 22 juni 2025)
Opsteller	Erfgoed Gemeente Eindhoven
Aard van de bescherming	Vloermozaïek inclusief de vloer waarin de verschillende voorstellingen zijn aangebracht. Het gebouw waarin het kunstwerk is opgenomen valt niet onder de bescherming.
Bron	▪ Het Nieuwe Instituut – archief Samuel van Embden (OD 205) ▪ Stichting Jan Dijker ▪ RKD – archief Stichting Kunst en Bedrijf ▪ TU/e ▪ Urban Fabric Steenhuis stedenbouw/landschap, Technische Universiteit Eindhoven cultuur-historische verkenning campus, augustus 2009

Overzichtsfoto Paviljoengebouw met Vloermozaïek van Jan Dijker, 1957

Omschrijving

Jan Dijker (* Den Helder 1913 - † Moergestel 1993) ontwierp de Vloermozaïek voor het atrium van het Provisorium. Het Provisorium uit 1957 is het eerste gebouw op het terrein van de TU/e van campusarchitect Samuel van Embden. Het gebouw was aanvankelijk bedoeld als een tijdelijk onderkomen voor studenten en onderwijsactiviteiten in het eerste academische jaar. Een atrium dat functioneerde als hoofdentree en drie kleinere satelietspaviljoens die in 2025 de namen Proteus, Triton en Carpo hebben gekregen, zijn de enige gebouwonderdelen die van het Provisorium zijn overgebleven. Het atrium, omgedoopt tot Paviljoengebouw, bestaat uit een overdekte zuilengalerij die een vierkante niet-overdekte vijver omringt. In de grijze cementdekvloer van de overdekte galerij is het kunstwerk aangebracht. De Vloermozaïek bestaat uit abstract vormen en figuratieve voorstellingen van dieren waaronder vissen. Van veraf zijn het grote organische vormen maar van dichtbij zijn het kleinere unieke voorstellingen. Dijker maakte voor dit vloermozaïek gebruik van scherven van verschillende grote, vorm en kleur. De mozaïek is door kunstenaar Jan Dijker met de hand gelegd en in de oorspronkelijke context bewaard gebleven.

Motivering

In opdracht van de Technische Hogeschool ontwierp Jan Dijker de Vloermozaïek voor het atrium van het Provisorium, het eerste gebouw op het terrein van de TU/e. Het atrium, bestaande uit een overdekte zuilengalerij die een vierkante niet-overdekte vijver omringt, deed dienst als hoofdentree. Van het oorspronkelijke Provisorium resteren nu nog het atrium onder de naam Paviljoengebouw en drie kleinere satellietpaviljoens. De Vloermozaïek van Jan Dijker is behouden gebleven in de oorspronkelijke context, dit in tegenstelling tot veel van Dijkers andere monumentale werken die al tijdens zijn leven zijn gesloopt. Dit kunstwerk uit de wederopbouwperiode laat zien dat kunst en architectuur harmonieus samengaan. De Vloermozaïek van Jan Dijker is onderdeel van de architectuur geworden. Het werk is een monumentale weerslag van de reizen die Dijker maakte met de Koninklijke Marine. Het kunstwerk is door Jan Dijker zelf gelegd. Het is één van de eerste kunstwerken die is verworven door de TU/e. De kunstcollectie van de TU/e is uitgegroeid tot een belangrijke collectie van naoorlogse kunst in samenhang met de wederopbouwarchitectuur van Nederland.

Vloermozaïek van Jan Dijker betreft blauwe contour

Aanvullende foto's

Provisorium met atrium als hoofdentree, luchtfoto 1957

Overzichtsfoto Paviljoengebouw met Vloermozaïek van Jan Dijker

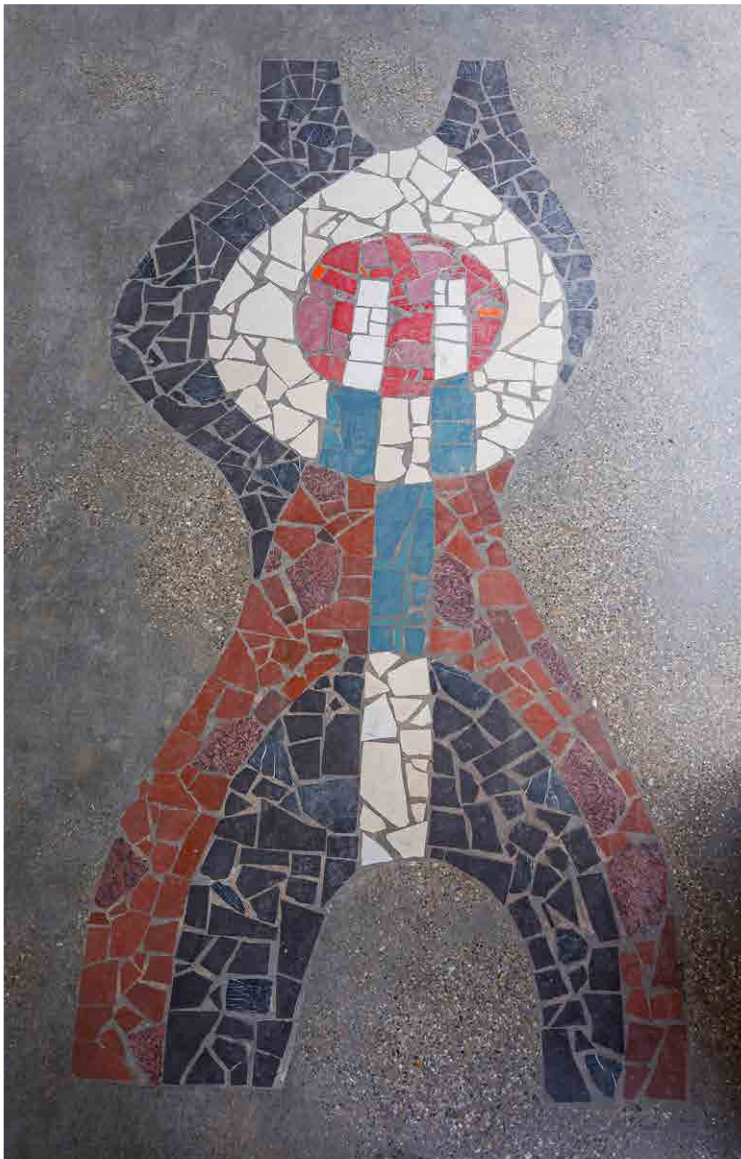
Overzichtsfoto Paviljoengebouw met Vloermozaïek van Jan Dijker

Overzichtsfoto Paviljoengebouw met Vloermozaïek van Jan Dijker

Details Vloermozaïek Jan Dijkster

Waardering

Cultuurhistorische waarde

- Het kunstwerk is van hoge cultuurhistorische waarde omdat het ontworpen is voor het atrium van het Provisorium, het eerste gebouw van Samuel van Embden op de campus van de TU/e.
- Het kunstwerk is van hoge cultuurhistorische waarde omdat het een representatief voorbeeld is van monumentaal gebouw-gebonden kunst op de campus van de TU/e.
- Het kunstwerk heeft hoge cultuurhistorische waarde omdat het onderdeel uitmaakt van de kunstcollectie van de TU/e welke toonaangevend is op het gebied van naoorlogse kunst in samenhang met de wederopbouwarchitectuur van Nederland. Het is een van de eerste kunstwerken die is verworven door de TU/e.
- Het kunstwerk is van cultuurhistorische waarde omdat het een belangrijke identiteitsdrager is van de TU/e. Inmiddels hebben duizenden studenten uit binnen- en buitenland deze universiteit bezocht en aan dit kunstwerk bewust of onbewust herinneringen.

Architectuur-, bouw-, en kunsthistorische waarde

- Het kunstwerk heeft hoge kunsthistorische waarde omdat het is ontworpen door de gerenommeerde kunstenaar Jan Dijker.
- Het kunstwerk is van hoge kunsthistorische waarde omdat het is gemaakt door de kunstenaar zelf.
- Het kunstwerk is van hoge kunsthistorische waarde omdat het een monumentale weerslag is van reizen die Jan Dijker maakte met de Koninklijke Marine.

Stedenbouwkundige en/of ensemblewaarde

- Het kunstwerk van Jan Dijker heeft hoge ensemble waarde omdat het op subtiële wijze is vervlochten met de architectuur van het Provisorium (nu Paviljoengebouw), een ontwerp van campusarchitect Samuel van Embden.

Gaafheid en herkenbaarheid

- Het kunstwerk is gaaf bewaard gebleven.
- Het kunstwerk is in de oorspronkelijke context bewaard gebleven.

Zeldzaamheid

- Het kunstwerk is een zeldzaam bewaard gebleven voorbeeld in Eindhoven van een monumentaal gebouw-gebonden vloermozaïek.

Beschrijving

Ontwikkelingsgeschiedenis

Tijdens de wederopbouw steeg de vraag vanuit de industrie naar hoogopgeleide technisch specialisten. Het aantal studenten in Delft, de tot dan toe enige Technische Hogeschool (TH) in Nederland, nam sterk toe. Omdat de TH in Delft niet kon voldoen aan de vraag naar ingenieurs werd in 1956 een tweede TH opgericht in Eindhoven en in 1961 kwam in Twente een derde TH. In Eindhoven was Samuel van Embden verantwoordelijk voor zowel het stedenbouwkundige plan als de architectonische uitwerking van de TH (nu TU/e).

Het atrium, nu genaamd het Paviljoengebouw, was oorspronkelijk de hoofdentree van het in 1957 gebouwde Provisorium. Dit is het eerste gebouw op het campusterrein. Jan Dijker werd op 24 juni 1957 gevraagd om een vloermozaïek te maken. Op 19 september 1957 werd het gebouw officieel geopend door H.M. de Koningin.

Situering en ruimtelijke context

Het Paviljoengebouw met de Vloermozaïek is gelegen in de noordoostelijke hoek van het campusterrein. Het ligt in een open groene setting. Vanuit het Paviljoengebouw lopen er paden naar de drie satellietpaviljoens, de andere overgebleven onderdelen van het oorspronkelijke Provisorium.

Beschrijving gebouw

Het Paviljoengebouw bestaat uit een overdekte zuilengalerij die een vierkante niet-overdekte vijver omringt. De voorzijde van het gebouw bestaat uit een galerij, opgebouwd uit betonnen kolommen, die een uitkragend lessenaarsdak van betonnen damwandprofielen draagt. Het gebouw wordt aan de voorzijde geflankeerd door gemetselde muren welke refereren aan de verdwenen bebouwing. De overige galerijen bestaan aan de buitenzijde uit gemetselde zuilen en aan de binnenzijde uit betonnen zuilen. Deze galerijen zijn voorzien van een plat dak.

Beschrijving van het kunstwerk

Het kunstwerk bestaat uit verschillende abstracte vormen en figuratieve voorstellingen welke zijn gelegd in de grijze cementdekvloer van de galerij rondom de vierkante vijver. Organische vormen van verschillend formaat zijn opgebouwd uit scherven van verschillende grote, vorm en kleur. Hoewel de meeste voorstellingen abstract zijn, zijn er op sommige plaatsen specifieke onderwerpen te herkennen zoals manen, fossielen waaronder een ammoniet en zeedieren. Als basiskleuren zijn zwart, wit en bruin gebruikt welke zijn aangevuld met de primaire kleuren geel, rood en blauw.

Jan Dijker

Jan Dijker studeerde van 1936 tot 1941 aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam. Aanvankelijk studeerde hij aan de afdeling Schilderkunst maar na een jaar maakte hij de overstap naar de afdeling Monumentale kunst van Hein Campendonk. Campendonk 's stijl en liefde voor mozaïeken heeft grote invloed gehad op Dijkers werk vanaf het einde van de jaren 1950. Na zijn afstuderen in 1941 besloot Jan onder te duiken in Limburg. Na de oorlog was hij van plan om terug te keren naar Amsterdam. Omdat het noorden nog bezet was, bracht hij een bezoek aan een studiegenoot in Moergestel en is daar blijven wonen.

In de wederopbouwperiode na de Tweede Wereldoorlog kreeg Jan Dijker door de percentageregeling veel monumentale opdrachten. Daarnaast maakte hij vrij werk. Dijker staat vooral bekend als glaskunstenaar maar maakte ook grote muurschilderingen, wandtapijten, sgraffito en mozaïeken. Naast zijn werk als kunstenaar was hij van 1952 tot 1979 verbonden aan de Katholieke Leergangen Tilburg (latere Academie voor Beeldende Vorming). Daar gaf hij les aan onder andere de Eindhovense kunstenaar Jacques Slegers, welke hij inspireerde om met glas te werken.

Zeereizen

In 1950 kregen kunstschilders de gelegenheid om mee te reizen met de schepen van de Koninklijke Marine. Waarschijnlijk was dit idee afkomstig van Willem Sandberg, destijds directeur van het Stedelijk Museum in Amsterdam. Het doel was om de belangstelling voor het zeeschilderen als genre te vergroten en de band tussen mens en zee te versterken. De kunstenaars die meereisden werden geheel vrijgelaten in hun werk. Van de kunstenaars die meereisden met schepen van de Marine in 1950 werd in 1951 een tentoonstelling gehouden in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Jan Dijker was één van die kunstenaars. In 1950 ging hij aan boord van fregat Hr. Ms. De Bitter die voer naar de Middellandse Zee en verbleef vervolgens enige tijd op Malta. Dijker vond dat een kunstenaar verplicht was om zich op tijd te 'verfrissen'. Er volgden meer reizen met de Marine en de Holland Amerika Lijn, en er ontstond zelfs een vereniging van Nederlandse Zeeschilders. Sommige schilders werkten realistisch maar Dijker gebruikte de ervaring in zijn monumentale werken waarin water een belangrijke rol speelde. De Vloermozaïek rond het atrium van de TU/e is hiervan een representatieve weerslag.